

неоткривени континенти, у роману Гордане Малетић млади из обичног света, трговци, долазе у директан контакт са онима који владају појединим областима. У том романираном колоплету, са судбинама „малих” људи сударају се и упознају судбине краља Твртка Котроманића, деспота Ђурђа Бранковића, Сандаља Хранића Косаче, властелина Соркочевића... Откривају се предели Захумља, Конавља; наслућују и откривају тадашњи Дубровник, Котор, напоскон Венеција са културним архитектонским творевинама, пре свега најпознатијим храмом, Црквом Светог Марка у склопу Дуждеве палате. Све је то исприповедано на присан начин, близу младима, тако да делује упечатљивије од било каквог селфија.

Док сам читао овај роман одиста ми је замирисало помало устајало море Венеције, чуо сам длето каменоресца који уобличава камену лунету изнад врата Цркве Светог Марка, одиста сам се нашао у Венецији 15. века а да нисам имао потребу за селфијем, за мобилним телефоном, за тим да се препустим друштвеним мрежама, већ да мирно наставим спорим, али уз помоћ Малетићкиних чарања речима ипак довољно брзим караваном у историјску прошлост.

Из романа *На њују сребра* зрачи ауторкино велико познавање прилика, времена у којем се роман збива, као и људи, њихових навика, прохтева и ограничења. Све се то преноси младим читаоцима у 23 поглавља на спонтан начин, тако да док читају морају бити у „оном” времену. По томе овај роман Гордане Малетић помера границе и домаћаје које очекујемо и на које смо навикли када је у питању историзирање романа и романсирање историје, поготову историје прошлости нашег народа.

Миодраг МАТИЦКИ

О ЛИТЕРАРНОМ ХЕДОНИЗМУ ЧЕДОМИРА ЉУБИЧИЋА

Чедомир Љубичић, *Поруке њравнајоџ неба*, Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Подгорица 2019

Тумачење прозног опуса Чедомира Љубичића показује крајњу непоузданост одомаћене генерализације о нужном ступњевитом приповједачком искораку – од краћих према опсежнијим формама. Хроника објављених рукописа свједочи управо супротно, да је аутор примарно био посвећен писању романа: *Пошасиј у џосијинској соби* (2002), *Иџуанойолис* (2005), *Дијалоџ са хорозонијом* (2008), *Боја сџароџ злаија* (2012, Награда Мали Немо) и *Сјај јужноџ крсџа* (2018, Награда Златна сова), али да се у међувремену враћао новелистичкој форми, на шта упућује

збирка приповједака *Крвни њриџисак и џанџа џаџице* (2007). Књига прича *Поруке џравнаџоџ неба* квалитативно је издвојена међу четрдесетак пристиглих необјављених рукописа на конкурс Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори и тиме селектована као првонаграђени прозни рукопис за 2019. годину.

Збирка приповједака *Поруке џравнаџоџ неба* затиче читаоца својом парадоксалном разобрученом довршеношћу. Компонована на принципу крајње приповједачке дисперзивности, ова књига својом насловном синтагмом сугерише богат симболички потенцијал, који артикулише јединство земаљског и небеског принципа. Заснован на искуству изневјереног очекивања, назначени приповједни маневар открива порозност просторних граница, али и опсежност људског прегнућа, којима се одолијева егзистенцијалним неумитностима. Тематски разноврсно усмјерене, Љубичићеве приповијетке имају обједињавајуће конститутивно начело: засноване су на виталистичком доживљају бића и свијета. Његов приповједач говори о егзотичним сензацијама, али и о свакидашњици. Његови књижевни јунаци су, у исти мах, истакнуте историјске личности, амблеми популарне културе, али и обични људи, упућени на вјештину преживљавања у противрјечној епохи.

Љубичићеву ауторску интенцију открива и кровна мисао, која фигурира као мото књиге: „Вера у радост је иста као и сама радост.” Умјетнички поступак стога је потчињен основној тежњи – да се запретани огањ животне радости ревитализује снагом приповиједања. Будући да је једино књижевност кадра да вјеру у радост оплемени да би се оваплотила у жељени, коначни облик, Љубичићева књижевна визија има наглашену утилитаристичку димензију, која је истакнута имплицитно. Љубичићев наратор приповиједа обилато, отимајући од денотације подручја разноликог искуства: плови различитим историјским епохама, сабира раскош удаљених меридијана, понире у различите родне перспективе, дозива различите слојеве домаће и свјетске литерарне и културне традиције... Ишчитавање сваке од једанаест заступљених приповједака ангажује читалачку детекцију, једнако жанровску као и симболичку. Нараторова дионизијска апотеоза животу свој литерарни одраз узноси на ниво приповједачког хедонизма, који се чином рецепције претвара у читалачки хедонизам. Задовољство текстом униформна је последица суочавања с аутономним приповједним авантурама, које побуђују вјеру у животворност књижевне транспозиције.

Градња својеврсног Љубичићевог Вавилона иницирана је приповједним текстом „Продавац шешира”, који евоцира искуство међуратног живота у југословенском друштву. Његов јунак, шеширџија Никша Водопић, Србин католик, уноси рафинман медитеранског сентимента у београдску средину, подупирући својом судбином примамљиву илузију југословенског интегрализма. Приповједни свијет овог текста одише

господственошћу, осјећањем реда и хармоније, престижом који се очитовао на сваком пољу еманципације, укључујући и бригу за моду, отјелотворену мотивом шешира, који је метонимија општих интелектуалних и политичких струјања. Никша Водопић је захваљујући свом отменом занату успио да се домогне најелитнијих књижевних кругова, па и да оствари присност с Јованом Дучићем, који ће га удостојити својим повјерљивим љубавним исповијестима. Ипак, својом судбином Водопић симболизује и успон и декаденцију тог времена. Његова мистериозна смрт, иницирана насиљем поремећеног Генедија Бољуна, антиципира деструкцију новог времена, у којем је деформација установљена као идеал, а достојанство третирано као однарођеност. Жанровски елементи трилера овој приповијести обезбјеђују узбудљивост, која је аналогна трауматичној историјској динамици конкретног времена.

Приповијетком „Гаудијева клупа” фокус нарације усмјерен је према ширим европским просторима, на којима се прожимају судбине стваралаца европског културног духа, и појединаца који (не)свјесно реконструишу њихове путеве. Иако је поднасловом одређена као „обична људска прича о чекању”, ова приповијетка симболички укршта путеве младог заљубљеног пара на једној, и великог шпанског умјетника Антонија Гаудија на другој страни. Опредијељени за урбани живот, ослобођени конвенција и фундирани еротским набојем, јунаци одолијевају искушењима алијенације и проналазе обновљујућу снагу живота. Метафора Гаудијеве клупе представља синтезу конкретног и универзалног, који се међусобно надопуњују, упркос површној представи о апсолутној одијелености младалачког завођења и архитектонских лукова.

Литерарни текст „Музеј гостољубивих духова” уз иронијску дистанцу сучељава интелектуалну радозналост и туристичку рутину. Љубичићеви јунаци, истражујући шпанску *дивљу обалу*, своје прохтјеве култивишу похођањем музеја, у којем се фантазмагоријским механизмом беживотни експонати трансформишу у судионике наративног свијета. Упућеност на врхунске домете ликовне умјетности, оваплоћене у сликарском опусу Пабла Пикаса, сугерише самосвојност књижевних јунака, који се не опредјељују између конзументског и одуховљеног става према свијету, већ их на неочекиван, често трагикомичан начин, сабирају у цјелину савременог живљења.

Дијалог с умјетношћу суштинска је особина приповијетке „Да ли је важно звати се Ернест?” У њој су проблематизована питања вјечито инспиративне релације историографија–књижевност, нарочито ако се носиоци различитих метода, историчар Мојсило Ђорђевић и књижевник Видак Зорић, сретају на интересовању за живот и дјело Оскара Вајлда. Њихова реконструкција Вајлдовога живота, а посебно његовог тамновања и страдања, условиће метаморфозу самих истраживача, који ће својим животима реплицирати фрагменте проучаваног искуства. Тим начином

Љубичић опет успијева да у исти наративни рукавац улије различите фабулативне токове, и тиме покаже афинитет према компоновању јединствене прозне архитектонике.

Црнхуморна интонација приповијетке „Буковски долази у поноћ” убједљивом имагинацијом спаја обичног београдског поштара и великог поштара свјетске књижевности, Буковског. Кроз низ епистола које размјењују исказује се фасцинирајућа моћ идентификације, којом се брише сурови културолошки јаз између два наратива. Сваки детаљ ове приповијетке остварен је у кључу естетизоване какофоније, којом се моделује не само упечатљиви Љубичићев књижевни јунак него се и подсјећа на величину и аутентичност литерарног феномена Буковског. Шалозбилни расплет, у којем се Буковски ситуира у београдску кафану „Урнебес”, свједочи о интенцији карневализације у дочаравању слике свијета, што је, с обзиром на релативно омеђен приповједни простор, наглашени стваралачки искорак.

Приповијетка „На ушћу неба у стих”, чији фикционални оквир представља савремене домаће (не)прилике живљења љубавног пара, изнова разгоријева пламен космополитизма. Захваљујући томе, Београђани Константин Каламбура и Валерија Јелача оличавају дух метрополе, понекад изоштрен до екстрема. Њихово минуциозно познавање живота и дјела Цона Ленона, а нарочито упућеност у појединости његовог убиства, дефинишу их као апологете идеала које је њихов узор промовисао. Приповијетка се, тим начином, успоставља као својеврсни омаж Ленону, чија је истинољубивост узроковала његово страдање. Упркос манипулацијама окултног механизма зла, Ленонови поклоници с обала Саве показују задивљујућу културу његовања створеног култа, што контрастира општој друштвеној атрофији и свикнутости на егзистенцију лишену есенцијалог нуклеуса.

У свој приповједни свијет Љубичићев приповједач уводи и дунавске аласе, који у надахнутим дијалозима исцрпљују своје запитаности, тежећи да кристализују „Мисао у алаској мрежи”. Љубинко Балаћ и Љуба Жижовић спознају первертирани шарм маргиналних простора, али истовремено трагају за онтолошким ослоном, који ће боравку на води улисти неопходну смислотворност.

Иако тек имплицитно, на иманентном плану, исказује повезаност са својим литерарним узорима, Чедомир Љубичић то чини и отворено, тематским опредјељењем за интертекстуални дијалог с дјелом Миодрага Булатовића. У приповиједи „Ђаволи с четири прста” насловна синтагма настаје компилацијом два Булатовићева наслова. Приповједна збиља потврђује везаност уз конкретизовано стваралачко стабло, нарочито у домену карактеризације ликова, који својом збуњеношћу оправдавају булатовићевски естетски идеал „позитивног негативца”. Ананије, Никифор и Аћим заправо су оличење транзицијског вагабунда, па самим тим

и истински литерарни потомци Булатовићевих протоликова. Њихова тежња да се претворе у повлашћене мотиве Булатовићеве прозе дочарава модел свијета који је лишен метафизичког старања, па самим тим осуђен на таворење у греховности.

Епилошком приповијетком „Мантил од преврнуте коже” тематизује се временски блиско искуство комунистичког тоталитаризма, сугерисаног метонимијом ледено плавих очију Јосипа Броза Тита. Главни јунак приповијетке, Растислав Блок, представља типизираниог Љубичићевог јунака, који надраста предвидљивост своје околине и ступа у универзалне цивилизацијске токове. Његово схватање, према којем бити Београђанин значи практиковати космополитизам у свом најсуровијем облику, представља мотивацију за одушевљење револуционарним идеалима свјетског егалитаризма. Искуство борбе подариће Блоку драгоцену познанство с Ернестом Хемингвејем, литерарном савјешћу љевичарске идеологије. Посредством имагинарне преписке с књижевним великаном откривају се судбинске провалије Растислава Блока, инициране осветољубивошћу Јосипа Броза, чијим дјеловањем је узвишена мисао о једнакости претворена у недостојну праксу дехуманизације.

Панорамски компактна – збирка приповједака *Портрети њравнаїо̄ неба* Чедомира Љубичића, на основу примијећеног, свједочи колико су разгранате и виталне поетичке стазе савремене српске прозе, која краћим формама успијева да задржи досегнути естетски зенит и достојно партиципира у стварању традиције.

Мр Радоје Т. ФЕМИЋ

Универзитет Црне Горе

Филолошки факултет у Никшићу

Студијски програм за српски језик и јужнословенске књижевности

radojef@gmail.com